

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
 «Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
 (наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Секція № 6**ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ
ЛЮДИНИВ ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ****Невара Лілія Михайлівна**

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
міжнародного, цивільного та комерційного права
Державного торговельно-економічного
університету*

Якушевська Діана Андріївна

*здобувачка вищої освіти Державного торговельно-
економічного університету*

**ПРАВО ЛЮДИНИ НА ІНФОРМАЦІЮ ЯК
ОСНОВА ДЕМОКРАТИЧНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

Стрімкий розвиток технологічного прогресу протягом останніх десятиліть призвів до значних змін абсолютно у всіх сферах життя людини: освіті, праці, виробництві, охороні здоров'я, мистецтві, соціальних відносинах тощо. Інтенсивне вдосконалення інформаційних технологій докорінно змінило та підвищило значення інформації в повсякденному житті, оскільки інформація є критично важливим механізмом в аспекті функціонування демократичного суспільства, і як наслідок – утворення правової, суверенної і незалежної, соціальної та демократичної держави. Тому сьогодні важливим є питання захисту інформаційних прав людини, які стосуються не лише права зберігати, збирати та поширювати інформацію, але й права на охорону та захист, які зумовлені

базовими потребами та необхідністю забезпечення суспільного блага.

Загальна декларація прав людини 1948 року закріпила в 19 статті право особи на свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію будь-якими засобами та незалежно від державних кордонів [1]. Це положення є основою та непорушним фундаментом для тлумачення обсягу інформаційних прав людини. Міжнародні організації, зокрема ЮНЕСКО, відіграє ключову роль у забезпеченні непорушності та дотримання цього права по всьому світу, заохочуючи держав-членів до реформації свого законодавства в зазначеній сфері та імплементації відповідних міжнародно-правових норм. ЮНЕСКО трактує право доступу до інформації як фундаментальну свободу та ключову основу побудови першочергових знань суспільства. Доступ до інформації є невід'ємною частиною свободи вираження поглядів і є важливим інструментом для гарантії дотримання верховенства права та зміцнення довіри до державних інститутів.

Міжнародним пактом про громадянські та політичні права 1966 року значно розширено складові права на інформацію та додатково конкретизовано положення щодо можливості поширювати інформацію шляхом друку, художніх форм вираження або ж іншим способом на вибір особи [2]. Разом з цим, значна кількість міжнародно-правових актів регулюють окремі складові інформаційних правовідносин. Так, Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля 1998 року, встановила

позитивні зобов'язання держав-членів Конвенції щодо поширення в рамках національного законодавства екологічної інформації, яка може бути відтворена в письмовій, аудіовізуальній, електронній або будь-якій іншій матеріальній формі про стан складових навколишнього середовища та факторів, які можуть вплинути на здоров'я та безпеку людей [3]. Зазначені положення чітко відображають зв'язок права особи на інформацію та як наслідок - забезпечення добробуту населення та необхідних умов людського життя.

В розробленій Радою Європи Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – ЄКПЛ), в контексті права на свободу вираження поглядів в статті 10 додатково було закріплено право на отримання та передачу інформації [4]. Обсяг прав цієї статті визначає, що свобода вираження поглядів включає в себе свободу власної думки, свободу слова та свободу інформації. Отже, варто зазначити, що проголошені свободи тісно взаємопов'язані між собою, оскільки кожна людина має право безперешкодно отримувати та поширювати ідеї та інформацію. Зазначене право підлягає обмеженню лише у випадках, що встановлені законом і які є необхідними в демократичному суспільстві за визначених частиною другою статті 10 ЄКПЛ обставин.

Серед інших регіональних міжнародно-правових актів варто загадати Конвенцію про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних 1981 року [5]. Зазначена Конвенція є важливим джерелом права в сфері захисту персональних даних (будь-якої інформації,

яка стосується визначеної особи), що безпосередньо торкається дотримання прав людини та її основоположних свобод в аспекті права на недоторканність приватного життя.

Для ефективного захисту своїх прав ЄКПЛ передбачено право особи на звернення до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Рішення ЄСПЛ в розглянутих справах мають особливе значення для правильного тлумачення, визначення обсягу та складових прав і свобод людини, що, в свою чергу, гарантує вдосконалення захисту встановлених прав та свобод не тільки на міжнародному, а й на національному рівні. Зокрема, Войтович П.П. в своїй праці наголошує на необхідності дослідження практики ЄСПЛ, що стосується інформаційних прав заради сприяння побудови більш ефективного механізму правового регулювання в сфері інформаційних прав людини [6, с. 438].

За останні роки ЄСПЛ виніс декілька важливих рішень в галузі дотримання права людини на інформацію, переважно щодо застосування 8 ст. і 10 ст. ЄКПЛ. Зазначені рішення сформулювали правильне тлумачення і застосування понять свободи вираження поглядів, захисту приватності та доступу до інформації. У справі «Szurovecz v. Hungary» № 15428/16 від 8 жовтня 2019 року ЄСПЛ висловив позицію, що: «З огляду на важливість засобів масової інформації в демократичному суспільстві та висвітлення питань, що становлять значний суспільний інтерес, Суд вважає, що необхідність обмеження свободи вираження поглядів має бути переконливо доведена.» [7]. Зазначена справа

стосувалася заборони заявнику, який за фахом є журналістом, відвідати Центр прийому шукачів притулку та біженців з метою підготовки об'єктивного та неупередженого звіту про життя осіб, які були розміщені у Центрі. Додатково в Рішенні судді звернули увагу на положення Декларації про захист і заохочення журналістських розслідувань, яка містить наступне положення: «Комітет Ради Міністрів Європи закликає держави-члени захищати та сприяти журналістським розслідуванням, беручи до уваги статтю 10 ЄКПЛ, а також прецедентне право Європейського суду з прав людини та інші стандарти Ради Європи, і в цьому контексті зобов'язує забезпечити свободу пересування медіа-професіоналів та їхній доступ до інформації згідно стандартів Ради Європи та сприяти критичному та глибокому висвітленню на службі демократії.» [7].

У справі «Sieć Obywatelska Watchdog Polska v. Poland» №10103/20 від 21 березня 2024 року, ЄСПЛ звернув увагу, що: «Стаття 10 не надає особі права доступу до інформації, якою володіє державний орган, і не зобов'язує такий орган передавати зазначену інформацію особі.» [8]. Однак таке право чи обов'язок може виникнути, якщо доступ до інформації є важливим для здійснення особою свого права на свободу вираження поглядів, зокрема «свободи отримувати та передавати інформацію».

Таким чином, ґрунтуючись на вищезазначеному, можна сформулювати наступні висновки. Інформаційні права людини є базовою категорією для побудови вільного демократичного суспільства. Дотримання права на інформацію – це

фундамент сучасної правової держави, оскільки забезпечення інформаційних прав становить тісний взаємозв'язок з іншими основоположними правами та свободами індивіда, що в свою чергу складає основу суспільного добробуту та зміцнення соціальних благ людини.

Джерела:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#o57 (дата звернення: 21.10.2024)
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#o92 (дата звернення: 21.10.2024)
3. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 25 червня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#o66 (дата звернення: 21.10.2024)
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n340 (дата звернення: 21.10.2024)
5. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28 січня 1981 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326#Text (дата звернення: 21.10.2024)
6. Войтович П.П. Захист інформаційних прав людини в контексті практики Європейського суду з

прав людини. Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини : зб. наук. ст. Міжнар. наук.-практ. конф. м. Одеса, 15 вересня 2012 р. Одеса : Фенікс, 2012. С. 438-448.

7. Рішення Європейського суду з прав людини від 8 жовтня 2019 р. у справі «Szurovecz v. Hungary». Заява №15428/16. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22fulltext%22:\[%22T%C3%A1rsas%C3%A1g%20a%20Szabads%C3%A1lgok%C3%A9rt%20v.%20Hungary%22\],%22article%22:\[%2210%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-196418%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22fulltext%22:[%22T%C3%A1rsas%C3%A1g%20a%20Szabads%C3%A1lgok%C3%A9rt%20v.%20Hungary%22],%22article%22:[%2210%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-196418%22]}) (дата звернення 23.09.2024 р.)

8. Рішення Європейського суду з прав людини від 21 березня 2024 р. у справі «Sieć Obywatelska Watchdog Polska v. Poland». Заява №10103/20. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22fulltext%22:\[%22T%C3%A1rsas%C3%A1g%20a%20Szabads%C3%A1lgok%C3%A9rt%20v.%20Hungary%22\],%22sort%22:\[%22kdate%20Descending%22\],%22article%22:\[%2210%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-231616%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22fulltext%22:[%22T%C3%A1rsas%C3%A1g%20a%20Szabads%C3%A1lgok%C3%A9rt%20v.%20Hungary%22],%22sort%22:[%22kdate%20Descending%22],%22article%22:[%2210%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-231616%22]}) (дата звернення 23.09.2024 р.)

Ключові слова: інформаційні права, право на інформацію, свобода вираження, ЄСПЛ, демократичне суспільство.

Секція № 6

Питання захисту прав людини в інформаційній сфері

НЕВАРА Л.М., ЯКУШЕВСЬКА Д.А.

Право людини на інформацію як основа демократичного суспільства 413

ПОЛИЩУК К.Р.

Молодь і освіта як цілі: пропагандистські наративи для молодого покоління 420

ФЕДОРОВА Т.С., ПИРОЖКОВА А.Є.

Міжнародно-правові гарантії реалізації права на доступ до інформації 426

БУГАЄЦЬ А.С.

Право інтелектуальної власності на продукт, створений з використанням штучного інтелекту та міжнародне право: постановка проблеми 434

РУГАЛО Б.А.

Порушення прав людини з використання штучного інтелекту в умовах міжнародних воєнних конфліктів 439

ЯНИЦЬКА І.А.

Проблеми та виклики у забезпеченні психологічної допомоги і захисті прав дітей, які зазнали насильства 444

Секція № 7

Захист прав людини в кризових ситуаціях

СЛАВКО А.С., ЗАЦАРИННА А.Ю.

Правовий статус біженців в період збройних конфліктів 449

ФЕДОРОВА Т.С., ДЕМЕНТЬЄВА Ю.В.

Участь міжнародних організацій при вирішенні конфліктів на міжнародній арені 454

ФЕДОРОВА Т.С., СТЕПАНЕНКО А.О.

Проблемні аспекти дотримання міжнародних стандартів захисту та прав військовополонених 460

ГРЕБЕНЮК Д.О.

Щодо передумов формування уявлення про «еврозлочин» як правове явище 466

Секція № 8

Захист прав людини відповідно до положень Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів до них 1977 року.

ТУЛЯКОВ В.О.

Окупаційне кримінальне право в контексті сучасного розвитку української державності 474